

М. Ф. БАБІЙ, канд. психол. наук, доц.
(Волинський державний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк)

КОНТЕКСТНО-МОДУЛЬНА СУБ'ЄКТ-ОРІЄНТОВАНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ: ПРОГРЕСИВНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

Наукові праці МАУП, 2002, вип. 4, с. 43–45

Умови навчання у вищому закладі освіти більшою мірою, ніж у школі, вимагають від студентів умінь самостійно організувати власну навчальну діяльність, вміння вчитися. Важливо сформуванню у них цілісну структуру діяльності у взаємозв'язку з усіма складовими її компонентів. Це допоможе слухачам знаходити прийнятні способи організації всієї системи навчальних дій, які забезпечать ефективне засвоєння соціального досвіду. Уміння вчитися можна задати як ступінь оволодіння способами засвоєння цього досвіду, а конкретний зміст цього вміння розкриватиметься шляхом виявлення складу і структури дій, що входять у структуру цього виду активності. У такому разі актуальним завданням для викладачів у галузі культури розумової праці буде навчити студентів вчитися. Вони мають виступати не тільки в ролі джерел знань, а й у ролі консультантів з питань організації самостійних практичних дій студентів.

Сучасна тенденція організації навчального процесу у вищих закладах освіти передбачає передавання соціального досвіду, зміст якого залежить від специфіки майбутньої професії. Вона передбачає дві форми подачі матеріалу: лекційна і практично-консультативна. Перша має на меті ознайомити слухачів з певними теоретичними і практичними положеннями, що відкриті і відомі в науковому світі. Це, по суті, пасивне сприйняття матеріалу студентом, оскільки його завданням є конспектування того, що подає лектор.

Практично-консультативна форма передбачає перевірку теоретичних знань і формування відповідних навичок залежно від конкретного навчального предмету.

Таке формування знань не може не викликати занепокоєння, бо студент не вчиться, а накопичує певний багаж знань. Практика життя перевіряє їх життєвість і визначає пріоритет саме тих знань, які необхідні у професійній діяльності. А звідси можливе й розчарування здобутою професією, злість на викладача за те, що не сформував необхідні навички. І доводиться молодому спеціалісту роками самостійно (нерідко повному) опанувати практику професійної діяльності, бо сформований досвід не забезпечує необхідну якість і не дає належного ефекту.

Студент, що навчається на психологічному факультеті, отримує безліч навичок, які йому, можливо, стануть в нагоді у професійній діяльності. Але саме тут криється основний недолік традиційної системи навчання та фахової підготовки у вищих закладах освіти. Варто врахувати, що кожен студент є окремою індивідуальністю з притаманними йому індивідуальними можливостями, на базі яких і варто формувати певні професійні навички. Хтось мріє працювати в галузі медичної психології, дехто має інтерес до соціальної психології та хоче використати сформований досвід саме у цій сфері.

Психологічний факультет пропонує майбутньому психологу не тільки теоретичні знання, а й навички: діагностування, консультування, пси-

хотерапії, психокорекції і т. ін. Вони формуються після певного теоретичного курсу, під час засвоєння якого студента знайомлять з тим, що він має засвоїти, знати і вміти.

Сучасний підхід до організації навчання у вищих закладах освіти передбачає освітньо-кваліфікаційну підготовку бакалаврів, спеціалістів, магістрів. Така побудова навчального процесу на сучасному етапі є цілком виправданою. Сучасне життя ставить значно конкретніші завдання, розв'язати які професійно можливо лише за умов умілого володіння конкретними знаннями і навичками.

Перші три курси націлені на формування загальних теоретичних знань. На четвертому і п'ятому йде безпосередня поглиблена професійна підготовка майбутнього фахівця. Існуючі підходи втратили свою досконалість і вимагають змін на більш прогресивні. Контекстно-модульне навчання є тією формою, яка має прийти на зміну застарілим і підняти професійну підготовку на більш високий щабель.

Сутність її полягає в тому, що змінюється механізм засвоєння знань. Знання — це перевірений практикою результат пізнання дійсності, правдиве її відбиття людиною як керівництво до дії. Знання — це не кодована мовою мозкових структур інформація. Щоб інформація перетворилася у знання, студент повинен зрозуміти її смисл, тобто будувати свій минулий досвід з урахуванням отриманого нового змісту в ситуаціях, які в цій інформації відбиті. Знання є підструктурою особистості, яка включає не тільки відбиття предметів об'єктивної дійсності, а й дійове відношення до них. Інформація, що засвоєна формально, як це має місце у наш час, немов закриває перед людиною можливість практичних дій. Звідси і виникає у студента відчуття непотрібності накопичення інформації про запас, а звідси й непотрібності процесу навчання.

Щоб стати теоретично і практично компетентним, студенту необхідно здійснити подвійний перехід: інформація → думка, думка → дії. Перехід від інформації до її використання опосередковується думкою, що і робить цю інформацію осмисленим знанням.

Таким чином, щоб отримати статус знання, інформацію з самого початку необхідно "примірювати" до дії, засвоювати в її контексті. Працюючи вчуть і вчуть — працюючи. Потрібно, щоб кожне введене поняття перебудовувало структуру минулого досвіду студента, щоб проглядалися його зв'язки із ситуаціями майбутнього професійного використання.

Моделювання зв'язків і відносин дасть змогу подолати розрив між навчанням і практикою та досягти високого професійного рівня. У навчаючих моделях повною мірою задаватиметься предметно-професійний і соціальний контекст майбутнього спеціаліста. Особистісне бачення перетвориться в соціальні цінності, у систему відношень до суспільства, праці, до самого себе.

Студентам-психологам, які уявляють себе спеціалістами у певній сфері, необхідно створити умови для контекстно-модульної підготовки. З цією метою потрібно створити модулі, які охоплюють певний професійний напрямок. У системі модуля входить набір проблем, з якими має ознайомитись студент і які має розв'язати. У процесі знайомства слухач спочатку усвідомлює, наскільки він теоретично і практично підготовлений до розв'язання цих проблем. У разі неспроможності розв'язати конкретні завдання студент повинен самостійно ознайомитися з матеріалом, поглиблено вивчати наукову літературу. Далі він визначає підходи, робить спроби розв'язати поставлені проблеми. Їх розв'язання не тільки збагатить наявний досвід, а й сформує відповідні навички, а також покаже, наскільки майбутній спеціаліст готовий до вирішення складних питань під час професійної діяльності. Це виправдано, оскільки спеціаліст у професійній діяльності діє інакше. Потрапляючи в ту чи іншу ситуацію, професіонал повинен визначитися в ній, проаналізувати ситуацію, перевірити наявні дані, визначити, наскільки вони його задовольняють, чи не зайві та суперечливі, наскільки стосуються справи, можливо, потрібна додаткова інформація і т. ін. При цьому він самовизначається у плані спроможності діяти позитивно, передбачаючи наслідки дій. Після аналізу ситуації студент-психолог формулює завдання, яке не нав'язане зверху, а є особисто значущим, оскільки логічно сформульоване. Потім він розв'язує його, доводячи цим істинність рішення, власну компетенцію і якість виконаних дій.

Це і є та модель, або схема суб'єкт-орієнтованих дій, вчинків майбутнього спеціаліста, яка служить узагальненою моделлю пізнавальної діяльності студента в активному навчанні контекстного типу. Тут моделюється повний цикл мислення — від зародження проблемної ситуації, що породжена пізнавальною мотивацією, до знаходження способів розв'язання проблеми і доведення її вірності. У традиційному навчанні ця модель має дещо скорочений вигляд, оскільки всю теоретичну роботу виконує викладач, який

розробляє систему практичних занять. Свої можливості студенти зможуть визначити здебільшого формальною перевіркою рішень задач з відповіддю.

Процес перетворення студента у спеціаліста, магістра має контролювати не тільки викладач, а й сам студент за зрозумілими для нього критеріями. Основою останніх є професійна здатність розв'язувати завдання та проблеми, що визначені в моделях.

В умовах контекстно-модульної суб'єкт-орієнтованої кваліфікаційної підготовки втілюються наступні принципи: послідовність моделювання у формах навчальної діяльності студента цілісного змісту і умов майбутньої професійної

діяльності; зв'язок теорії та практики, проблемності; єдність навчання і практики.

Така форма навчання найкраще підходить для підготовки спеціалістів і магістрів з психології. Підготовка за цими професійно-кваліфікаційними рівнями має на меті формування конкретних знань і навичок у певній галузі психології. Контекстно-модульне навчання забезпечить найвищий якісний рівень підготовки.

Зазначений підхід до організації навчального процесу у вищих закладах освіти різних рівнів акредитації й форм власності є актуальним, оскільки за ним активно впроваджується дистанційне та модульне навчання, яке потребує нового продуктивного підходу у підготовці фахівців.